

ספרות עברית וכללית

לעולים חדשים

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר),

דרמה, מונודרמה וקריאה מונחית — (2x30) — 60 נקודות

פרק שני — שירה (פיוט, שירת ימי הביניים,

השירה העברית במאה ה־20) — (2x20) — 40 נקודות

סה"כ — 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.

(2) מילון עברי-לועזי / לועזי-עברי.

ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.

(2) אין לחזור ולהדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר), דרמה, מונודרמה וקריאה מונחית (60 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 1-13 (לכל שאלה — 30 נקודות; סך הכול — 60 נקודות).

מעשה חכמים

1. קרא את מעשה החכמים על בתו של רבי עקיבא והנחש שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לְרַבִּי עֲקִיבָא הִיְתָה בֵּת.
אָמְרוּ לוֹ הַכִּלְדִּים:¹ אוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁנֹכְנֶסֶת לְבֵית הַחֶפֶה,
מִכֵּישׁ אוֹתָהּ נָחֵשׁ, וְהִיא מֵתָה.
הָיָה דוֹאֵג עַל הַדָּבָר הַרְבֵּה.
אוֹתוֹ הַיּוֹם, נָטְלָה אֶת הַמִּכְבָּנָה,² נָעָצָה אוֹתָהּ בַּסֶּדֶק,
קָרָה שְׂיִשְׁבָּה [שְׁנֹנְעָצָה] בְּעֵינֶיּוֹ שֶׁל נָחֵשׁ.
בִּבְקָר, כְּשֶׁנָּטְלָה אוֹתָהּ, נִסְרָךְ וּבָא הַנָּחֵשׁ אַחֲרֶיהָ.
אָמַר לָהּ אֲבִיהָ: מָה עָשִׂיתָ?
אָמְרָה לוֹ: בְּעָרְבַּ בָּא עָנִי, קָרָא בַּפֶּתַח, וְהָיוּ טְרוּדִים כָּל הָעוֹלָם בְּסַעֲדָה,
וְאֵין שׁוֹמֵעַ לוֹ.
קָמַתִּי, נָטַלְתִּי אֶת מְנָתִי שְׁנִתְתָּם לִי, וְנִתְתִּיהָ לוֹ.
אָמַר לָהּ: מִצּוּה עָשִׂיתָ.
יָצָא רַבִּי עֲקִיבָא וְדָרַשׁ: "וְצִדְקָה תַצִּיל מָמוֹת" (משלי י, ב).
וְלֹא מִמִּיתָה מְשֻׁנָּה, אֲלֵא מִמִּיתָה עֲצֻמָּה.

1 הכלדיים — הרואים בכוכבים (אסטרולוגים).

2 מכבנה — סיכה להידוק הבגד או השיער.

פערי מידע, מָסָר, יסודות על־טבעיים, מידה כנגד מידה וניגודים מאפיינים מעשי חכמים רבים.

בחר בארבעה ממאפיינים אלה, ותאר כיצד הם באים לידי ביטוי במעשה החכמים שלפניך.

שים לב: אין להדגים בתשובות שונות על פי אותה היצירה.

סיפור קצר

2. כינורו של רוטשילד / אנטון צ'כוב

בסיפור "כינורו של רוטשילד" תיאורי מקום, נוף וסביבה מעצבים את האופי של הדמויות ואת ההתנהגות שלהן. בחר מסיפור זה שני תיאורים כאלה, הצג אותם, והסבר את התרומה שלהם לעיצוב דמותו של יעקב.

3. יגון / אנטון צ'כוב

לפניך תיאור המפגש בין יונה לבין איש הצבא. קרא את התיאור, וענה על השאלה שאחריו. יונה מציץ בנוסעו ומניע את שפתיו. רוצה הוא, כנראה, לומר דבר מה. אבל רק חרחור עולה מגרונו. "מה?" שואל איש הצבא.

יונה מעקם פיו בחיוך, מאמץ את גרונו ומחרחר:

"ואצלי, אדון, הנה... כך... בני מת עליי השבוע".

"המ... מָפָה מת?"

יונה פונה אליו בכל גופו ואומר:

"ומי יודע? כנראה, מקדחת... שלושה ימים שכב בבית חולים ומת... גִּזְרָה משמיים". [...]

"סע, סע..." אומר הנוסע. "הלוא כך גם עד מחר לא נגיע. זרז אותה".

מפגש זה מייצג את היחס של האנשים בעיר כלפי יונה.

הסבר קביעה זו. בתשובתך הבא מן הסיפור דוגמה אחת נוספת ליחס זה של אנשי העיר כלפי יונה.

4. כינורו של רוטשילד / אנטון צ'כוב; או יגון / אנטון צ'כוב; או סיפור קצר אחר

בחר במוטיב מסיפור קצר שלמדת.

תאר את הופעותיו של המוטיב בסיפור, והסבר את תרומתו לבניית המשמעות של הסיפור.

דרמה**5. בעלת הארמון / לאה גולדברג**

לפניך קטע שבו דברים שזאנד אומר ללנה לקראת סיום המחזה. קרא את הקטע, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.
 [...] אני יודע שקשה לך. אני יודע שצר לך על הרוזן. ואת צודקת – אני מבין. גם לי צר עליו. צר מאוד. אבל את צריכה ללכת. את מבינה – אסור לך להישאר פה! אינני יכול להסביר זאת. אבל את יודעת שאת צריכה ללכת. את צריכה לחיות. את צריכה לחיות חופשיה – בלעדיו. מה שהיה פה נגמר. את מבינה, לנה?

א. על פי דבריו של זאנד ועל פי עלילת המחזה, הסבר את הקושי של לנה לעזוב את הארמון. (20 נקודות)

ב. מה לנה מחליטה לעשות בסיום המחזה? הסבר מה גרם לה להחליט החלטה זו. (10 נקודות)

6. ילדי הצל / בן ציון תומר

לפניך הפסקה המסיימת את המחזה "ילדי הצל", ובה הוראות בימוי.
 קרא את הוראות הבימוי, וענה על השאלה שאחריהן.
 הולך [זיגמונט] לעבר הים. קול שאון הים עולה. הבמה מחשיכה לאט. זיגמונט הותיר את כלבו על השולחן. יורם נוטל את כתביו [של זיגמונט]. נורית מתקרבת אליו. שניהם מביטים אחר דמותו המסתלקת.
 בחר בשלושה מן הפרטים בהוראות הבימוי, והסבר את תרומתם לבניית משמעות המחזה.

7. אנטיגונה / סופוקלס

ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. נושא מרכזי בטרגדיה "אנטיגונה" הוא הקשר בין השליט ובין האזרחים.

הסבר כיצד נושא זה בא לידי ביטוי בטרגדיה. בסס את תשובתך על שתי דוגמאות מן הטרגדיה. (20 נקודות)

ב. האם היחסים בין השליט לאזרחים, כפי שהם באים לידי ביטוי בטרגדיה, רלוונטיים גם לימינו?

נמק והדגם את דבריך. (10 נקודות)

8. בית בובות / הנריק איבסן

לפניך קטע מן המערכה הראשונה במחזה, ובו מובאים דברים שהלמר אומר לנורה לאחר ששבה הביתה מקניות חג המולד. קרא את הקטע וענה על השאלה שאחריו.

את משתדלת בכל דרך אפשרית לסחוט קצת כסף, וברגע שהוא בידיך, הוא נמס לך בין האצבעות; את אפילו לא זוכרת מה עשית בו.

מה אפשר ללמוד מדברים אלה על היחס של הלמר לנורה? הבא מן המחזה שלוש דוגמאות נוספות ליחסו כלפיה.

9. אויב העם / הנריק איבסן

תאר את סיום המחזה "אויב העם".

מה אפשר ללמוד מסיום זה על הדמות של ד"ר שטוקמן? הסבר את התרומה של הסיום שתיארת לבניית משמעות המחזה.

10. ביקור הגברת הזקנה / פרידריך דירנמט

תאר שלושה מן הפריטים המרכזיים (חפצים, אביזרים) במחזה "ביקור הגברת הזקנה", והסבר את התרומה שלהם לעיצוב הדמויות ולבניית המשמעות של המחזה.

מונודרמה

11. לרקוד עם אבא / איציק ויינגרטן

אחד מן הנושאים המרכזיים במונודרמה "לרקוד עם אבא" הוא ההתמודדות של אב עם בנו החרוג. הסבר והדגם כיצד נושא זה בא לידי ביטוי בשתיים מן הסצנות במונודרמה.

קריאה מונחית

12. מען לא ידוע / קתרין קרסמן טיילור

השינוי ביחס של מרטין להיטלר ורעיונותיו השפיע על יחסו לדמויות אחרות הנזכרות בספר. הסבר והדגם קביעה זו.

13. הגל / מורטון רו

היחיד מול הקבוצה — כיצד נושא זה בא לידי ביטוי בספר "הגל"? הסבר והדגם את דבריך באמצעות שלוש דמויות מן היצירה.

פרק שני — שירה (פיוט, שירת ימי הביניים, השירה העברית במאה ה-20)

(40 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 14-21 (לכל שאלה — 20 נקודות; סך הכול — 40 נקודות).**פיוט**

14. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אל נורא עליה / משה אבן עזרא

אל נורא עליה.

המציא לנו מחילה. בשעת הנעילה:

מחרוזת 1	מתי מספר קרואים. לך עין נושאם. ומסלדים בחילה. בשעת הנעילה:	מחרוזת 5	זכר צדקת אביהם. וחדש את ימיהם. כקדם ותחלה. בשעת הנעילה:
מחרוזת 2	שופכים לך נפשם. מחה פשעם וכחשם. והמציאם מחילה. בשעת הנעילה:	מחרוזת 6	קרא נא שנת רצון. והשב שארית הצאן. לאהליבה ואהלה. בשעת הנעילה:
מחרוזת 3	היה להם לסתרה. וחלצם ממארה. וחתמם להוד ולגילה. בשעת הנעילה:	מחרוזת 7	תזכו לשנים רבות. הבנים והאבות. בדיצה ובצהלה. בשעת הנעילה:
מחרוזת 4	חון אותם ורחם. וכל לוחץ ולוחם. עשה בהם פלילה. בשעת הנעילה:	מחרוזת 8	מיכאל שר ישראל. אליהו וגבריאל. בשרו נא הגאלה. בשעת הנעילה:

הדובר בפיוט מבקש מה' להיטיב את המצב הקשה של העם.

הצג שתיים מן הבקשות של הדובר, והסבר את התרומה של שניים מן האמצעים האומנותיים בשיר להדגשת הבקשות האלה.

שירת ימי הביניים

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ישנה בחיק ילדות / יהודה הלוי

ישנה בחיק ילדות, למתי תשכבי! / דעי כי נעורים פנערת ננערו!
הלעד ימי השחרות? קומי צאי, / ראי מלאכי שיבה במוסר שחרו,
והתנערי מן הזמן, כצפרים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.
דאי כדרור למצא דרור ממעלה / ומתולדות ימים כימים יסערו.
הי אחרי מלכך מרדפת, בסוד / נשמות אשר אל טוב ה' נהרו!

הדובר בשיר קורא לנשמתו לעשות שינוי בחייה.

מה הוא מציע לנשמתו, ובאלו דרכים הוא מנסה לשכנע אותה לעשות את השינוי? הסבר והדגם את דבריו.

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ראה שמש / שלמה אבן גבירול

ראה שמש לעת ערב אדמה / כאלו לבשה תולע למכסה,
תפשיט פאתי צפון וימין / ורוח ים בארגמן תכסה,
וארץ - עזבה אותה ערמה / בצל הלילה תלין ותחסה,
והשחק אזי קדר, כאלו / בשק על מות יקותיאל מכסה.

בבית האחרון הקורא מגלה כי שיר הטבע הוא גם שיר קינה.

הסבר כיצד תיאורי הטבע בשיר רומזים על כך.

השירה העברית במאה ה-20

ארץ-ישראל וירושלים

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

גִּלּוֹת / בלפור חקק

סָבִי הָיוּ לוֹ בְּגָדֵי כְהֵנָה שְׂקוּפִים
וְרִקְמָה לוֹ אִמּוֹ בְּדֶשׁ הַכֶּתֶנֶת
הַתְּכֵלֶה פְּסִי זָהָב יָפִים.
וְחֻקָּקָה לוֹ אֶת שְׁמוֹ בְּעֶנְג
בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל כֶּסֶף, אֹרֶז מְזָקָק.
סָבֵא שְׁלִי. מוֹרֵד בֶּן רְפָאֵל חֻקָּק.
וְעֵלָה סָבִי כְּאַבְרָהָם מְאוֹר
מְאוֹתָה אֶרֶץ עַל פִּי אוֹתוֹ דְּבוֹר.
עֵלָה עֵלָה אֶל אוֹתָהּ אֲדַמַּת מוֹלָדֶת.
וְלֹא הָיְתָה
לוֹ עוֹד הַכֶּתֶנֶת הַנִּחְמָדֶת.
וְאַבְדָּה לוֹ שְׁרָרְתוֹ
וְאַבֵּל גִּנָּה פָּנָיו
וְנִשְׁחַת הַכֶּסֶף
וְנִשְׁחַט הָהָב.
וּבִשְׁוֻקִים רֹכַל סָבִי מָכַר אֶת אוֹצְרוֹתָיו
בְּגָדִים בָּלִים, מְרַכֶּלֶת אֲכֹזֵב
לְשׁוֹנוֹ כִּבְדָּה, נִבְיָא נִעְזֵב.

הסבר את הקשר בין שם השיר ובין הרעיון המרכזי בו. הדגם את דבריך.

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

טרקטורים / רוני סומק

- בית 1
- הבנים של דוקטור מנגלה מוכרים טרקטורים
 בדרך שבין מינכן לשטוטגרט.
 מי שיקנה אותם יחרש את האדמה,
 ישקה גץ,
 יצבע באדום את רעפי הבית
 ובפסטיבל הבירה יראה איך תזמרת המסבאה
 מצבת על הרחבה כחילי בדיל בחלון ראווה.
- בית 2
- במכון היפי של ההיסטוריה יודעים לסרק בלורית
 אפלו בשערה של
 מפלצת.

כיצד הניסיון לטשטש את זכר השואה בא לידי ביטוי בשני בתי השיר?
 הסבר והדגם את דבריך.

זוגיות

19. לפניך שיר ב (המתחיל במילים "נפרדנו כך") מתוך מחזור השירים "שירי אהב"ה" מאת לאה גולדברג. קרא את השיר, וענה על השאלה שאחריו.

ב

נפרדנו כָּךְ. היטב, היטב חָרָה לי.
הָעֶרְפֶּל בִּיגִינוּ כְּחוֹמָה.
זאת הַטָּפָה שֶׁעַל יָדֵי נוֹתְרָה לי
טַפַּת סֶגְרִיר וְדַאי היא, לא דְּמָעָה.

לְדוֹר הָזֶה הַבְּכִי הוא כָּלֵמָה,
הוא לֹא יִבְכֶּה עַל אֶהְבָּה גּוֹסֶסֶת.
בְּיוֹם הַדִּין וּבְלִילוֹת הַחֶסֶד
אָדִישׁ וְגַא הוא לֹא יוֹרִיד דְּמָעָה.

נפרדנו כָּךְ. הֶרְחוּב הָמָה, הָמָה.
דְּחַפְנִי אֵיזָה הֶלֶךְ, וּמִנְגֵּד
הָעֶרְפֶּל תְּלוּי כְּהִינוּמָה.

מֵאֵין בְּלִבִּי חֶדְוָה חוֹגֶגֶת?
אוֹלִי, בְּכָל זֹאת, זוֹ הֵיִתָּה דְּמָעָה.

ציין שלושה רגשות הבאים לידי ביטוי בשיר, והסבר את תפקידם בבניית משמעותו.

אדם וזהותו

20. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

פגומים / ארז ביטון

עַל סֵף חֲצִי בֵּית בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל
עֵמֶד אָבִי
מַצְבִּיעַ לַצִּדִּדִּים וְאוֹמֵר:
בְּהַרִּיסוֹת הָאֵלֶּה
נִבְנָה פֶּעַם מְטֶבַח
לְבִשָּׁל בּוֹ זֶנֶב לְוִיתָן
וְשׁוֹר הַבָּר,
וּבְהַרִּיסוֹת הָאֵלֶּה
נָקִים פָּנֹת תְּפִלָּה
לְמִצָּא מְקוֹם
לְמִקְדָּשׁ מְעֻט.
אָבִי נִשְׁאַר בְּסֶף
וְאֲנִי כָּל יָמִי
מַצִּיב פְּגוּמִים
אֶל לֵב הַשָּׁמַיִם.

הבית והבנייה הם סמל מרכזי בשיר זה.

תאר והסבר את ההתפתחות של סמל זה לאורך השיר.

במשפחה

21. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

נסח / בן ציון תומר

בית 1 אָבִי בָּאָבִן אֶת חֲיִיו חָקַק.
אָנִי בָּרוּחַ.
אָבִי רִהַט בֵּיתוֹ בְּצַבֵּעַ חֶם וְחוּם וּבְמוֹצָק,
אָנִי בְּצַבֵּעַ כְּפוֹר וּבְרִהִיטִי נוֹצָה קָלִים מְרוּחַ.

בית 2 אָבִי נָשַׁם עִם אֱלֹהִיו,
אָנִי עִם עֵיט.
אָבִי צָמַח מְרוּחֵי
אָנִי אֶפְלוּ לֹא מִבֵּית.

בית 3 אָבִי שָׁתַק. לְבוֹ הָלַם.
אָנִי הוֹלַם. לְבִי שׁוֹתַק.

בית 4 אָבִי כָּבַר מֵת. מְקַדָּשׁ מַעֲט לֹא: אָבִן.
אָנִי עוֹד חַי וּמְקַדָּשִׁי בָּרוּחַ.
מָה יִשְׁרָד עֵת אֶסְעֵר כְּתֻבָּה?
בְּנִי אֶת שְׁמִי לֹא יִחַקֵּק עַל לִוְחִי.

א. בשיר נזכרים שלושה דורות.

מה מאפיין את הקשר בין הדובר לאביו, ומה מאפיין את הקשר בין הדובר לבנו? הסבר והדגם את דבריך.

(14 נקודות)

ב. בחר מן השיר בשני אמצעים אומנותיים המסייעים לעיצוב הקשר בין הדובר לאביו, והסבר את תרומתם לבניית

משמעות השיר. (6 נקודות)

בהצלחה!